

Kan vi handla
omoraliskt mot
djur och natur?

Är det rätt eller fel
med abort?

Bör vi äta kött?

Är det någonsin rätt att döda en annan
människa?

Hur mycket pengar
bör vi ge i bistånd?

Vem bär ansvaret för
klimatförändringarna?

Ska vi kvotera
för jämställdhet?

Är vi skyldiga
främmande människor
något?

TILLÄMPAD ETIK

- Den filosofiska studien av reella moraliska beslutssituationer, oftast s.k. dilemman
- Det handlar om att tillämpa filosofiska argument: **att ge skäl för handlingar och val**
- Mer konkret och verklighetsnära än etisk teori och meta-etik

SINGER

Kap. 1-2

PETER SINGER

- Professor vid Princeton University och University of Melbourne
- 66 år. Från Australien
- “Mest kända och mest lästa av alla nu levande filosofer”
- Specialitet: Tillämpad etik, biomedicinsk etik, djurrätt, miljöetik, utilitarism
- Kända verk: Djurens Frigörelse (1975), Praktisk Etik (1979), Den Expanderande Cirkeln (1981), En Värld (2002), Det Liv Du Kan Rädda (2009)

NÅGRA UTGÅNGSPUNKTER

- Konsekventialism (preferensutilitarism)
- En distinktion mellan en “kritisk” och en “vardaglig” nivå av moraliskt tänkande
- En distinktion mellan den “totala” och den “existensfokuserande” utilitarismen
- Universaliserbarhet

OM ETIK

- Vad etik *inte* är: förbud mot sex; moralism; absoluta plikter
- Vad etik är: **handlingsvägledande**; fokuserar på mål och inte regler; **värderar handlingar**
- Konsekventialism: “betraktar en handling rätt om den producerar en lika stor eller större ökning av lyckan hos alla berörda, som vilken annan alternativ handling, och fel om den inte gör det.”
- Situationen avgör en handlings värde

GRUNDEN FÖR ETIKEN

- Singer avfärdar några kandidater: Gud, egenintresse, konventioner, godtycke
- Etiken är varken relativ eller subjektiv (åtminstone inte i en naiv mening)
- Ett exempel: motståndet mot slaveriet
- Etisk argumentation är möjlig och nödvändig: ge *skäl* för sina val
- Dessa skäl måste vara universaliserbara/opartiska

ETT ARGUMENT FÖR UTILITARISMEN

- Universaliserbarheten är vitt omfamnad, men Singer går ett steg längre...
- Om alla intressen räknas lika, så följer utilitarismen
- Intressen = allt vad folk vill ha/ preferenser
- Person A's intressen är inte mer värde än person B's intressen (även om A är min familj, min landsman, av mitt kön, av min ras, o.s.v.)
- Singer menar att av detta följer att maximera intressetillfredsställelsen hos de som berörs av min handling

JÄMLIKHET OCH DESS KONSEKVENSER

- Två frågor som diskuteras: **jämlikhet mellan raser (/rasism)** och mellan kön (/sexism)
- Hur ska jämlikheten grundläggas? Varför ska vi behandla varandra som likar?
- Personskapet (jmf. Rawls) avfärdas: utesluter vissa
- Naturliga egenskaper avfärdas: det intelligenshierarkiska slavsamhället

NATURLIGA SKILLNAD SOM DISKRIMINERING

- De (möjliga) biologiska skillnaderna mellan män och kvinnor...
- De (möjliga) biologiska skillnaderna mellan asiater och européer (eller mellan andra “raser”/etniska grupper)...
- De biologiska skillnaderna mellan handikappade och icke-handikappade, mellan intelligenta och normalbegåvade, etc....
- Innebär inte att vi har skäl att värdera dessa personer olika
- Jämlikhet som opartiskhet: lika hänsyn till lika intressen. Mot godtyckliga kriterier (**dock ej lika behandlig eller lika utfall nödvändigtvis**)

ETT EXEMPEL

- Jensen & Eysenck (kontroversiella) tes: genetiskt bestämda skillnader mellan raser vad gäller intelligens (IQ)
- Ur detta skulle man kunna dra slutsatsen att även om ras i sig är irrelevant för olika behandling så är skillnader i IQ det och om dessa sammanfaller med ras så verkar det ge stöd för en typ av rasism
- Singer visar att denna slutsats vore falsk
- Jämlikhet vilar inte på några faktiska förhållanden *alls*
- “Jämlikhet är en grundläggande princip, inte ett faktapåstående”

TRE ARGUMENT MOT IQ-RASISM

- 1) Vi bör fortfarande utjämna hinder för folk att förverkliga sin potential (d.v.s. social betingning kan öka eller minska ev. genetiska skillnader)
- 2) En generell sanning är inte giltig på individ-nivå
- 3) Jämlikhetsprincipen är inte baserat på faktisk likhet

FORTSÄTTNING

- Ras är inte en relevant kategori, men exakt vad är en relevant kategori (givet olika syften)?
- “Intelligens har inget att göra med många viktiga intressen som människor har, som till exempel intresset att undvika smärta, utveckla sina förmågor, tillfredsställa sina grundläggande behov av mat och skydd, att njuta vänskapliga och kärleksfulla relationer med andra och att vara fri att förverkliga sina ideal utan onödig inblandning från andra.”
- Skillnader i intelligens är alltså alltid irrelevanta vad gäller dessa grundläggande behov, men...
- Några exempel: psykiskt handikapp för politiskt röstande, blindhet vid korrekturläsning, att sitta i rullstol vid jobb som brandman, mindre IQ vid läkarstudier?

LIKA MÖJLIGHETER

- Principen om lika möjligheter är ett vanligt antagande för samhällelig rättvisa, rättfärdigar ojämlikhet
- Kan förstås mer eller mindre djupgående (genuint lika möjligheter)
- Men även mer de “bästa” lika möjligheterna, skulle fortfarande medfödda förmågor skapa skillnader
- Lika möjligheter är ett dåligt jämlikhetsideal därför att det straffar de genetiskt oturliga

ETT ALTERNATIV

- “Av var och en efter förmåga, åt var och en efter behov”
- Problem med “begåvningsflykt” och strikt gränspolitik
- Ifrågasätter dock löneskillnader som nödvändiga incitament
- Men en behovsprincip måste kombineras med ansträngningsbelöning (d.v.s. de som ligger nära maxgränsen för av sin förmåga)
- Dock praktiska problem med behovsansträngningsprincipen för lönesättning i ett kapitalistiskt samhälle

POSITIV SÄRBEHANDLING

- Givet att det finns ojämlikhet i samhället kommer minoritetsgrupper att drabbas extra hårt
- Positiv särbehandling går utöver lika möjligheter och favoriserar personer av missgynnade grupper
- Ett brott mot lika möjlighetsprincipen?

Rättvist eller orättvist?

ARGUMENT FÖR OCH EMOT

- Underrepresentation i sig är inte ett tillräckligt skäl för diskriminering
- Kritik mot antagningsproven (korrelation med examensprov?)
- Utifrån lika hänsynsprincipen är positiv särbehandling diskriminering eller ej?
 - Är intressen relevanta för antagning till universitetsutbildning överhuvudtaget?
 - Vad är en relevant kategori? E.g. vad är relevant för en läkare?
- Indirekt positiva effekter av positiv särbehandling: ökad social jämlikhet, sammanhållning, förebilder, goda representanter
- En indirekt negativ effekt: mindervärdes känslor av att vara “kvoterad”? Uppdelning i kvoter kan förstärka rasism och sexism?

Hur långtgående bör lika möjlighetsprincipen gälla?
 Avsteg från handikappstillgänglighet vid bostadsbrist i
 Lund.

SAMMANFATTNING

- Etik handlar om att ge skäl eller argumentera för sin position
- Dessa skäl måste vara opartiska/universella
- Ur detta följer principen om lika hänsyn till lika intressen
- Utifrån denna princip kan vi förklara jämlikhetens grund och vad som utesluts som diskriminering
- Fall där lika starka intressen står emot varandra och där det ena godtyckligt gynnas är diskriminering
- Vilka som är de relevanta intressena är dock ofta en öppen fråga

